స్థానిక స్వపరిపాలన - గ్రామ పంచాయతీ

- ప్రజాస్వామ్యంలో స్థానిక స్వపరిపాలనకు విశేష ప్రాధాన్యం ఉంది.
- ప్రజాస్వామ్య ప్రయోజనాలను ప్రజలందరికీ అందుబాటులోకి తెచ్చేందుకు స్థానిక ప్రభుత్వాలు తోడ్పడతాయి.
- జాతిపిత మహాత్మాగాంధీ అభిప్రాయపడినట్లు గ్రామాల్లోని ప్రజల జీవన ప్రమాణాలు మెరుగుపడందే మన స్వాతంత్ర్యానికి అర్థం లేదు.
- అట్టడుగు స్థాయిలో ప్రజాస్వామ్య విధానాలను అమలుపరిచేందుకు ప్రజల భాగస్వామ్యం చాలా అవసరం. స్వాతంత్ర్యం అనంతరం భారతదేశం ప్రణాళికల ద్వారా తన ఆర్థిక పరిస్థితిని మెరుగు పరచుకోవాలని, సమీకృత ప్రాంతీయాభివృద్ధిని సాధించాలని భావించింది. అందులో భాగంగానే అనేక గ్రామీణాభివృద్ధి పథకాలను ప్రవేశ పెట్టారు.
- జిల్లా, మండల సమితి, గ్రామ స్థాయిలో స్థానిక ప్రభుత్వాలు ఏర్పడతాయి.
- వీటిలో ప్రజలు ఎన్నుకున్న ప్రతినిధులుంటారు.
- స్థానిక ప్రభుత్వాలు మారుమూల ప్రాంతాల్లో అట్టడుగు స్థాయిలో ఉన్న ప్రజల్లో రాజకీయ చైతన్యాన్ని పెంపొందిస్తాయి. స్థానిక ప్రజల అవసరాలను తీర్చడంలో ఇవి ప్రధాన పాత్ర పోషిస్తాయి.
- కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ధనాన్ని, కాలాన్ని, ఆదా చేస్తాయి.
- స్థానిక సమస్యల సత్వర పరిష్కారానికి స్థానిక ప్రభుత్వా లు మార్గదర్శకంగా నిలుస్తాయి. స్థానిక ప్రజల్లో విద్యను, వివేకాన్ని, విజ్ఞానాన్ని పెంపొందిస్తాయి.
- కేంద్ర ప్రభుత్వం స్థానిక సంస్థలను పటిష్టం చేయడానికి పంచాయతీరాజ్, నగరపాలక సంస్థలకు రాజ్యాంగ ప్రతిపత్తిని కల్పించింది.
- దీనికోసం 73, 74 రాజ్యాంగ సవరణలు తెచ్చారు.

చారిత్రక పరిణామాలు

- డాక్టర్ బీఆర్ అంబేద్కర్ పేర్కొన్న ప్రకారం బౌద్ధం విలసిల్లిన కాలంలోనే మన దేశంలో స్థానిక సంస్థలుండేవి.
- కౌటిల్యుడు తన అర్థశాస్త్రంలో గ్రామిక, గ్రామకుట లాంటి గ్రామాధికారుల గురించి ప్రస్తావించాడు.
- గ్రామాధికారిని 'గ్రామణి' అని పది గ్రామాలకు అధిపతిని దశ గ్రామణి అని పిలిచేవారు.
- మెగస్తనీస్ తన గ్రంథం 'ఇండికా'లో పాటలీపుత్ర నగరంలోని మున్సిపాలిటీ గురించి వివరించారు.
- చోళుల కాలంలో కూడా స్థానిక స్వపరిపాలన ఉందని తెలిపే శాసనాలున్నాయి. (తమిళనాడులోని ఉత్తర మేరూర్‌లో లభించిన చోళ శాసనం)
- ఢిల్లీ సుల్తానుల కాలంలో పాలన మొత్తం కేంద్రీకృతమై ఉన్నా గ్రామస్థాయిలో మాత్రం పంచాయతీలు పనిచేసేవి.
- షేర్‌షా సూరీ కాలంలో స్థానిక సంస్థలున్నాయి.

- మొగలుల కాలంలో 'కొత్వాల్' అనే అధికారి గ్రామాల్లో శాంతి భద్రతలను కాపాడేవారు. దీని బట్టి ఆనాడే గ్రామ స్థాయి పాలనపై ప్రత్యేక దృష్టి పెట్టినట్లు తెలుస్తుంది.
- మొగలుల కాలంలో మాత్రం గ్రామస్థాయిలో పలు అభివృద్ధి పథకాల నిర్వహణ, శాంతిభద్రతలు కాపాడటం వంటివి పంచాయతీ పరిధిలో ఉండేవి.
- కేవలం బ్రిటిష్ వారి వల్ల స్థానిక సంస్థలు అభివృద్ధి చెందాయి అనడం వాస్తవ దూరం.

పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ - పరిణామ క్రమం

జిల్లాస్థాయి	జిల్లా పరిషత్	జిల్లా ప్రజాపరిషత్	జిల్లా పరిషత్
↑	↑	↑	↑
బ్లాకుస్థాయి	పంచాయతీ సమితి	మండల ప్రజాపరిషత్	మండల పరిషత్
↑	↑	↑	↑
గ్రామస్థాయి	గ్రామ పంచాయతీ, గ్రామసభ	గ్రామ పంచాయతీ	గ్రామ పంచాయతీ, గ్రామసభ
1952–59	1959–85	1986–93	1994

స్థానిక ప్రభుత్వాల లక్షణాలు

1. చట్టబద్ధమైన హోదా కలిగి ఉండాలి.
2. ఈ ప్రభుత్వాలు శాసనసభ రూపొందించిన ప్రత్యేక చట్టం ద్వారా ఏర్పడతాయి.
3. నిర్ణీత భౌగోళిక పరిధిలోనే పన్నులు వసూలు చేస్తాయి.
4. ఇవి పరిమిత అధికారాలను కలిగి ఉంటాయి.
5. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల కంటే తక్కువ హోదాలో ఉంటాయి.
6. ప్రజలు, సంస్థలపై దావా వేయడానికి వీటికి అధికారం ఉండదు.

ఆధునిక భారతంలో స్థానిక ప్రభుత్వాలు

- బ్రిటిష్ వారు స్థానిక ప్రభుత్వాలను ఆదరించకపోయినా తర్వాతి కాలంలో పాలనా సౌలభ్యం కోసం తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో స్థానిక ప్రభుత్వాలను పునరుద్ధరించారు.
- 1870లో బ్రిటిష్ వైశ్రాయ్ లార్డ్‌మేయో ఆర్థిక వికేంద్రీకరణలో భాగంగా స్థానిక ప్రభుత్వాలను భారత్‌లో తొలిసారిగా ప్రవేశపెట్టాడు.
- 1882, 1884లో లార్డ్ రిప్పన్ స్థానిక ప్రభుత్వ చట్టాల ద్వారా భారత్‌లో స్థానిక ప్రభుత్వాలను అభివృద్ధి చేశాడు.
- భారతదేశంలో స్థానిక ప్రభుత్వాల కోసం విశేష కృషి చేసినందుకు లార్డ్ రిప్పన్‌ను స్థానిక సంస్థల పితామహుడిగా పేర్కొంటున్నారు.
- 1882 స్థానిక ప్రభుత్వ చట్టాన్ని మాగ్నా కార్టా చట్టంగా అభివర్ణిస్తారు.

www.sakshieducation.com

ఈ చట్టాన్ని అనుసరించి

1. కింది స్థాయిలో.. అంటే గ్రామీణ స్థాయిలో గ్రామపంచాయతీ
2. మధ్యస్థాయిలో తాలుకా, పంచాయతీల్లో తాలుకా బోర్డులు
3. పై స్థాయిలో జిల్లా సముదాయంలో జిల్లా బోర్డులు ఉంటాయి.

రాయల్ కమిషన్

- 1906లో భారత్‌లో స్థానిక ప్రభుత్వాల పనితీరును సమీక్షించడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం సర్ చార్లెస్ రాయల్ అధ్యక్షతన ఒక కమిటీని నియమించింది. దీన్నే రాయల్ కమిషన్ అంటారు.
- ఈ కమిషన్ తన నివేదికను బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి 1907లో సమర్పించింది.
- గ్రామాల పంచాయతీలకు ప్రత్యేక ఎన్నికలను ఈ కమిషన్ సూచించింది.
- రాయల్ కమిషన్ సిఫార్సును అనుసరించి తొలిసారి స్థానిక ప్రభుత్వాలకు ఎన్నికలు నిర్వహించారు.
- 1919 నాటికి భారతదేశంలో జిల్లా బోర్డుల సంఖ్య 207
- 1919 నాటికి దేశంలో తాలుకా బోర్డుల సంఖ్య 584
- 1934లో తాలుకా బోర్డులు రద్దయి జిల్లా బోర్డులు మిగిలాయి.
- దేశంలో మూడంచెల పంచాయతీ వ్యవస్థను మొదట ఏర్పాటు చేసిన రాష్ట్రం రాజస్థాన్
- రాజస్థాన్‌లోని నాగౌర్ జిల్లాలో 1959 అక్టోబర్ 2న జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ దీన్ని ప్రారంభించారు.
- మూడంచెల పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టిన రెండో రాష్ట్రం ఆంధ్రప్రదేశ్
- 1959 నవంబర్ ఒకటిన అప్పటి ముఖ్యమంత్రి నీలం సంజీవరెడ్డి హైదరాబాద్‌లోని శంషాబాద్‌లో ప్రారంభించారు.
- దీన్ని ప్రవేశపెట్టిన రెండో జిల్లా శ్రీకాకుళం

బల్వంత్‌రాయ్ మెహతా కమిటీ

- బల్వంత్‌రాయ్ మెహతా కమిటీ మొదటి వికేంద్రీకరణ కమిటీ.
- 1957 జనవరి 16న జాతీయాభివృద్ధి మండలి (ఎన్‌డీసీ) ఈ కమిటీని నియమించింది.
- ఈ కమిటీ తన నివేదికను ఎన్‌డీసీకి 1957 నవంబర్ 26న సమర్పించింది.
- కమిటీ సిఫారసులను ఎన్‌డీసీ 1958 జనవరిలో ఆమోదించింది.
- ఈ కమిటీ సిఫారసుల ప్రకారం దేశవ్యాప్తంగా మొదటిసారి మూడంచెల పంచాయతీ వ్యవస్థను ఏర్పాటు చేశారు.

  అవి. 1. గ్రామ స్థాయిలో గ్రామ పంచాయతీ

  2. సమితి స్థాయిలో మండల పంచాయతీ

  3. జిల్లా స్థాయిలో జిల్లా పంచాయతీలు
- గ్రామ స్థాయిలో ప్రజలు ఎన్నుకున్న గ్రామ పంచాయతీ సమితుల మధ్య సమన్వయ ఒప్పంద పర్యవేక్షణ జరిపే

పరిస్థితిని కల్పించాలి.

- గ్రామ పంచాయతీలో మహిళలు, షెడ్యూల్డ్ కులాలు, తెగల్లో ఒక్కొక్కరిని కో-ఆప్ట్ చేసుకోవాలి.
- గ్రామ పంచాయతీలకు నిజమైన అధికారాల బదిలీ జరగాలి.
- ఈ సంస్థలు సక్రమంగా పనిచేయడానికి తగిన ఆర్థిక వనరులను సమకూర్చాలి.
- ప్రభుత్వం చేపట్టే అన్ని అభివృద్ధి కార్యక్రమాలను ఈ సంస్థ ద్వారా చేపట్టాలి.
- 1935లో స్థానిక ప్రభుత్వాలకు తొలిసారిగా స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి కల్పించారు.

అశోక్ మెహతా కమిటీ

- రెండో ప్రజాస్వామ్య వికేంద్రీకరణ కమిటీ ఇది.
- కేంద్రంలో జనతా పార్టీ నియమించింది.
- అశోక్ మెహతా అధ్యక్షతన 1977 డిసెంబర్‌లో 18 మంది సభ్యులతో ఈ కమిటీ ఏర్పాటైంది.
- 1978లో ఈ కమిటీ తన సిఫారసులను సమర్పించింది.
- రెండంచెల పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థను ఇది సిఫారసు చేసింది.

  1. కింది స్థాయిలో.. అంటే మండల స్థాయిలో మండల పరిషత్
  2. పై స్థాయిలో.. అంటే జిల్లా స్థాయిలో జిల్లా పరిషత్ ఏర్పాటు
- మండల పరిషత్‌ను మొట్ట మొదట ప్రవేశపెట్టిన రాష్ట్రం కర్ణాటక
- అప్పటి కర్ణాటక ముఖ్యమంత్రి రామకృష్ణ హెగ్డే దీన్ని ప్రారంభించారు.
- మండల పరిషత్ వ్యవస్థను ప్రారంభించిన రెండో రాష్ట్రం ఆంధ్రప్రదేశ్.
- 1986 జనవరి 13న ఎన్టీఆర్ ప్రభుత్వం దీన్ని ప్రారంభించింది. అయితే 1985లోనే ఏపీలో రెవెన్యూ మండలాలు ప్రారంభమయ్యాయి.
- విద్య, ఆరోగ్యం, వ్యవసాయం, కుటీర పరిశ్రమలు, నీటి పారుదల, గృహ నిర్మాణం, సాంఘిక సంక్షేమం మొదలైన రంగాల్లో ప్రగతిని సాధించడానికి కమ్యూనిటీ డెవలప్‌మెంట్ ప్రోగ్రామ్ (సీడీపీ) పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టారు.

స్వాతంత్ర్యం అనంతరం స్థానిక ప్రభుత్వాల అభివృద్ధి కమ్యూనిటీ డెవలప్‌మెంట్ ప్రోగ్రామ్:

- ప్రణాళికా సంఘం మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక ముసాయిదాను రూపొందిస్తూ దేశంలో బాగా వెనుకబడిన ప్రాంతాల అభివృద్ధికి తగిన చర్యలు తీసుకోవాలని కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సూచించింది.
- ప్రణాళికా సంఘం సూచన మేరకు 1952 అక్టోబర్ 2న దేశంలో 55 ప్రాంతాల్లో ప్రయోగాత్మకంగా సీడీపీని ప్రారంభించారు.
- విద్య, ఆరోగ్యం, వ్యవసాయం, కుటీర పరిశ్రమలు, నీటి పారుదల, గృహ నిర్మాణం, సాంఘిక సంక్షేమం మొదలైన రంగాల్లో ప్రగతిని సాధించడానికి ఈ పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టారు.
- దేశాన్ని బ్లాక్‌లుగా సీడీపీ విభజించింది.

- ఒక్కో బ్లాక్‌లో 100 గ్రామాలను చేర్చారు.
- సీడీపీ పథకానికి అమెరికా ఫోర్డు ఫౌండేషన్ సహకారం అందించింది.
- సీడీపీని తర్వాత 5011 బ్లాక్‌లకు విస్తరించారు.

జాతీయ విస్తరణ సేవా పథకం (ఎన్ఈఎస్ఎస్):

- దీన్ని సీడీపీకి అనుసంధానంగా 1953 అక్టోబర్ 2న ప్రవేశపెట్టారు.
- దీని ద్వారా విద్య, వ్యవసాయం, ఆరోగ్యం, గ్రామీణ పరిశ్రమలు మొదలైన రంగాల్లో విస్తరణ, సేవా కార్యక్రమాలను నిర్వహించారు.

దంత్‌వాలా కమిటీ (1977-78)

- బ్లాక్ స్థాయిలో ప్రణాళికీకరణపై ఒక నివేదికను సమర్పించడానికి దీన్ని ఏర్పాటు చేశారు.
- జిల్లా ప్రణాళిక వికేంద్రీకరణలో జిల్లా కలెక్టర్ ప్రధాన పాత్ర పోషిస్తారు.
- జిల్లా స్థాయి ప్రణాళిక వికేంద్రీకరణ జరగాలని సూచించారు.

సీహెచ్ హనుమంతరావు కమిటీ (1984)

- జిల్లా ప్రణాళికపై ఒక నివేదికను సమర్పించడానికి 1984లో సీహెచ్ హనుమంతరావు అధ్యక్షతన ఒక కమిటీని ఏర్పాటు చేశారు.
- సిఫారసు: ప్రత్యేకంగా జిల్లా ప్రణాళికా సంఘాన్ని జిల్లా కలెక్టర్/జిల్లా మంత్రి అధ్యక్షతన ఏర్పాటు చేయాలి.
- జిల్లా స్థాయిలో అన్ని అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకు జిల్లా కలెక్టర్ సమన్వయకర్తగా ఉండాలి.

జీవీకే రావు కమిటీ

- గ్రామాభివృద్ధి, పాలనాపరమైన ఏర్పాట్ల విషయమై ప్రణాళికాసంఘం జీవీకే రావు అధ్యక్షతన 1985లో ఒక కమిటీని ఏర్పాటు చేసింది.
- ఈ కమిటీ సిఫారసు ప్రకారం ప్రణాళికా రూపకల్పన అమలులో జిల్లాను యూనిట్‌గా తీసుకోవాలి.
- బ్లాక్ డెవలప్‌మెంట్ ఆఫీసర్ (బీడీవో)ను రద్దు చేయాలి.
- డిస్ట్రిక్ట్ డెవలప్‌మెంట్ ఆఫీసర్ (డీడీవో)ను ఏర్పాటు చేయాలి.
- గడువులోగా ఎన్నికలు నిర్వహించాలి.

ఎల్ఎం సింఘ్వీ కమిటీ (1986)

- పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థలను పునఃసమీక్షించడం కోసం రాజీవ్‌గాంధీ ప్రభుత్వం దీన్ని నియమించింది.
- సిఫారసులు: పంచాయతీ వ్యవస్థకు రాజ్యాంగ ప్రతిపత్తి కల్పించాలి.
- గ్రామసభలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.

www.sakshieducation.com

- పంచాయతీరాజ్ ఎన్నికల వివాదాలు, సంస్థల రద్దు, పనితీరు తదితరాలను విచారించడానికి ఒక జ్యుడీషియల్ ట్రిబ్యునల్‌ను ఏర్పాటు చేయాలి.

73వ రాజ్యాంగ సవరణ చట్టం

- పంచాయతీరాజ్ సంస్థలకు స్వయం పోషకత్వం కల్పించే ఉద్దేశంతో రాజీవ్‌గాంధీ ప్రభుత్వం పీకే తుంగల్ అధ్యక్షతన ఒక పార్లమెంటరీ ఉప సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేసింది.
- రాజీవ్‌గాంధీ ప్రభుత్వం పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థకు రాజ్యాంగ ప్రతిపత్తి కల్పించాలని 64వ రాజ్యాంగ సవరణ బిల్లును 1989 మే 15న ప్రవేశపెట్టింది.
- రాజీవ్‌గాంధీ 1989 ఎన్నికల్లో ఓడిపోవడంతో ఈ సవరణ పార్లమెంట్ ఆమోదం పొందలేదు.
- తర్వాత అధికారంలోకి వచ్చిన నేషనల్ ఫ్రంట్ ప్రభుత్వం ఆ బిల్లును పార్లమెంట్‌లో ప్రవేశపెట్టి విఫలమైంది.
- పీవీ నరసింహారావు ప్రభుత్వం 73వ రాజ్యాంగ సవరణ బిల్లును 1991 సెప్టెంబర్ 16న పార్లమెంట్‌లో ప్రవేశపెట్టింది.
- 1992 డిసెంబర్ 22న పార్లమెంట్ దాన్ని ఆమోదించింది.
- 1993 ఏప్రిల్ 24 నుంచి అది అమల్లోకి వచ్చింది.
- 73వ రాజ్యాంగ సవరణకు 1993 ద్వారా 11వ షెడ్యూల్‌ను చేర్చి 9వ భాగంలో 29 అధికారాలను కట్టబెడుతూ అమలులోకి తెచ్చారు.

స్థానిక ప్రభుత్వాలు రాజ్యాంగంలో వాటి స్థానాలు

- రాజ్యాంగంలోని నాలుగో భాగంలో 40వ ఆర్టికల్ గ్రామ పంచాయతీల గురించి పేర్కొంటోంది.
- ఏడో షెడ్యూల్‌లోని రాష్ట్ర జాబితాలో స్థానిక ప్రభుత్వాలు అనే అంశాన్ని చేర్చారు.
- అంటే పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ కార్యనిర్వహణ బాధ్యత రాష్ట్రాలదే.
- 73వ రాజ్యాంగ సవరణకు చట్టం ద్వారా రాజ్యాంగంలోని 9వ భాగంలో 243, 243 (ఎ) నుంచి 243(ఒ) వరకు మొత్తం 16 నిబంధనలతో పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థను పేర్కొన్నారు.

స్థానిక ప్రభుత్వాల వల్ల ప్రయోజనాలు

1. స్థానిక ప్రజల అవసరాలు తీర్చడం
2. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల భారం తగ్గడం
3. ప్రజల్లో రాజకీయ చైతన్యం
4. సన్నిహిత సంబంధం
5. మితవ్యయం

పంచాయతీ రాజ్ వ్యవస్థ

- మూడంచెల పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ అమల్లోకి వచ్చి, అందులో భాగంగా గ్రామ పంచాయతీ, మండల వ్యవస్థ, జిల్లా పరిషత్ అనే మూడంచెల వ్యవస్థ ఏర్పడింది.
- గ్రామస్థాయిలో గ్రామసభ ఏర్పడి అందులో గ్రామంలోని ఓటర్లందరూ సభ్యులుగా ఉంటారు.
- 20 లక్షలకు పైగా జనాభా ఉన్న కేంద్ర పాలిత ప్రాంతంలో ఈ పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టారు.
- మూడంచెల పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థలో ప్రాదేశిక నియోజకవర్గాల ప్రతినిధిగా ఎన్నికైన ప్రతినిధులు సభ్యులుగా ఉంటారు.
- సభ్యులందరికీ (ఎన్నికైనవారు, నామినేటెడ్ సభ్యులు) పంచాయతీ సమావేశాల్లో ఓటు హక్కు ఇచ్చారు.
- షెడ్యూల్డ్ కులాలు/తెగల జనాభాకు తగినన్ని సీట్లు పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థలో రిజర్వ్ చేశారు.
- అన్ని గ్రామ పంచాయతీల్లో మహిళలకు మూడో వంతు సీట్లు కేటాయించారు.
- పంచాయతీరాజ్ సంస్థలన్నీ ఐదేళ్ల వరకు కొనసాగుతాయి.
- పంచాయతీరాజ్ సంస్థలకు నిర్ణీత పద్ధతిలో ఎన్నికలను నిర్వహించడానికి ఒక ఎన్నికల సంఘాన్ని ప్రతి రాష్ట్రంలో ఏర్పాటు చేశారు.
- పంచాయతీరాజ్ సంస్థల ఆర్థికపరమైన అవసరాలు/ వ్యవహారాలను ఎప్పటికప్పుడు బేరీజు వేసుకునేందుకు ఒక ఆర్థిక సంఘాన్ని ప్రతి రాష్ట్రంలో ఏర్పాటు చేయాలి.
- పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థలో సభ్యులు కావడానికి కనీసం 21 సంవత్సరాల వయసు నిండి ఉండాలి.

గ్రామసభ

బల్వంత్‌రాయ్ మెహతా కమిటీ సిఫారసు ఆధారంగా దేశంలో మూడంచెల పంచాయతీ రాజ్ వ్యవస్థ రూపొందింది.

- బల్వంత్‌రాయ్ నివేదికలో గ్రామసభ గురించి ప్రస్తావించలేదు.
- అయితే చాలా రాష్ట్రాల్లో ఒక శాసనం ద్వారా ఏర్పడిన వ్యవస్థగా గ్రామసభ నెలకొంది.
- గ్రామసభలో సభ్యుల సంఖ్య సాధారణంగా 250 నుంచి 500 వరకు ఉంటుంది.
- అధికరణ 243(ఎ) ప్రకారం ప్రతి గ్రామంలో ఓటుహక్కు ఉన్న వయోజనులతో గ్రామసభ ఏర్పడుతుంది.
- గ్రామసభ సంవత్సరానికి తప్పక రెండుసార్లు సమావేశం కావాలి. లేకపోతే సర్పంచ్ పదవి పోతుంది.
- గ్రామసభ తమ సభ్యుల ద్వారా ఒక అధ్యక్షుణ్ని, ఉపాధ్యక్షుణ్ని ఎన్నుకుంటుంది.
- అధ్యక్షుడు లేదా సర్పంచ్ పంచాయతీకి సంబంధించిన అన్ని కార్యకలాపాలను పర్యవేక్షిస్తారు.
- గ్రామసభ సమావేశం కావడానికి 1/10 మేరకు కోరం ఉండాలి. ఈ సమావేశానికి సర్పంచ్ అధ్యక్షత వహిస్తారు.
- గ్రామ పంచాయతీకి సంబంధించిన బడ్జెట్‌ను గ్రామసభ రూపొందిస్తుంది.
- గ్రామంలోని ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను గ్రామసభలో చర్చించి అవసరమైతే సర్పంచ్ నుంచి వివరణ కోరవచ్చు.
- వివిధ గ్రామీణ అభివృద్ధి పథకాల అమల్లో గ్రామసభ గ్రామ పంచాయతీకి సహాయంగా ఉంటుంది.

www.sakshieducation.com

గ్రామ పంచాయతీ

- పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థలో ప్రాథమిక స్థాయిలో స్థానిక అవసరాలు తీర్చేది గ్రామ పంచాయతీ.
- గ్రామ పంచాయతీ గ్రామ కార్య నిర్వాహక కమిటీ.
- 73వ రాజ్యాంగ సవరణ ప్రకారం ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థకు గ్రామ పంచాయతీ ప్రతీక. గ్రామ ప్రజల స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలను ఇది పరిరక్షిస్తుంది.
- 1964 గ్రామ పంచాయతీ చట్టం ప్రకారం రెండు గ్రామ పంచాయతీలున్నాయి. అవి..

  1. **నోటిఫైడ్ గ్రామ పంచాయతీ:** గ్రామ పంచాయతీ వార్షిక ఆదాయం 60,000 కన్నా ఎక్కువగా ఉంటే నోటిఫైడ్ గ్రామ పంచాయతీ అంటారు.
  2. **నాన్ నోటిఫైడ్ పంచాయతీ:** గ్రామ పంచాయతీ వార్షిక ఆదాయం 60,000 కన్నా తక్కువగా ఉంటే నాన్ నోటిఫైడ్ గ్రామ పంచాయతీ అంటారు.

- ప్రతి నోటిఫైడ్ ఏరియాకు ఒక కార్యనిర్వహణ అధికారి ఉంటారు. నాన్ నోటిఫైడ్ గ్రామ పంచాయతీలను సర్పంచ్ నిర్వహిస్తారు.
- సాధారణంగా 2000 మంది జనాభా ఉండే గ్రామానికి ఒక గ్రామ పంచాయతీ ఉంటుంది.
- గ్రామ పంచాయతీ సభ్యులను వివిధ రాష్ట్రాల్లో పలు పేర్లతో పిలుస్తారు. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో వార్డు మెంబర్లు అంటారు.
- ఎన్నికైన సభ్యులు ఐదేళ్లు పదవిలో ఉంటారు.
- నూతన పంచాయతీ చట్టం ప్రకారం సర్పంచ్‌ను ప్రత్యక్ష ఎన్నికల ద్వారా ఎన్నుకుంటారు.
- గ్రామ పంచాయతీ సర్పంచ్ పదవుల్లో కొన్నింటిని షెడ్యూల్ కులాలకు, తెగలకు, వెనుకబడిన తరగతులకు, మహిళలకు కేటాయించారు.
- ఉప సర్పంచ్‌గా సభ్యుల్లో ఒకరిని ఎన్నుకుంటారు. సర్పంచ్ లేనప్పుడు వీరు విధులు నిర్వహిస్తారు.
- ప్రతి గ్రామ పంచాయతీలో ఇద్దరు నామినేటెడ్ సభ్యులుంటారు. అలాగే కొందరు శాశ్వత ఆహ్వానితులుంటారు. వారు..

  1. జిల్లా పరిషత్ ప్రధానాధికారి
  2. రాష్ట్ర విద్యుత్ బోర్డు డివిజనల్ ఇంజనీర్
  3. పంచాయతీరాజ్ డివిజనల్ ఇంజనీర్
  4. డివిజన్‌కు చెందిన వైద్యాధికారి

- గ్రామ సర్పంచ్‌లందరికీ రూ.600 గౌరవ వేతనం దక్కుతుంది.(మేజర్ గ్రామ పంచాయతీలో రూ. వెయ్యి గౌరవ వేతనం లభిస్తుంది)

సర్పంచ్ అధికారాలు - విధులు

- గ్రామ పంచాయతీ నిర్వహణ, ఉపసర్పంచ్ ఎన్నిక కోసం ఏర్పాట్లు చేస్తాడు.
- గ్రామ పంచాయతీ రికార్డులను తనిఖీ చేసే అధికారం ఉంటుంది.
- గ్రామ పంచాయతీ తీర్మానాల అమలు విషయంలో కార్యనిర్వహణ అధికారిపై పాలనాపరమైన అధికారం ఉంటుంది.
- గ్రామ పంచాయతీ సభ్యుడెవరైనా అనర్హతకు గురైతే పంచాయతీరాజ్ చట్టం ప్రకారం ఆ విషయాన్ని జిల్లా పంచాయతీ అధికారికి తెలియజేయాలి.
- గ్రామ పంచాయతీ పరిధిలో ఏ అధికారి నుంచైనా ఏ సమాచారాన్ని అయినా సర్పంచ్ కోరవచ్చు.
- గ్రామ పంచాయతీని నెలకోసారి, గ్రామ సభను కనీసం 6 మాసాలకోసారి సమావేశపర్చాల్సిన బాధ్యత సర్పంచ్‌పై ఉంటుంది.

గ్రామపంచాయతీ అధికారాలు - విధులు

- పంచాయతీరాజ్ చట్టం 1994లోని రెండో అధ్యాయం గ్రామ పంచాయతీ అధికారాలు, విధులను పేర్కొంటోంది.
- ఈ చట్టం ప్రకారం ప్రజారోగ్యం, పారిశుద్ధ్యం, రోడ్లు, ప్రసారాలు మొదలైన వాటితోపాటు నీటి సరఫరా, కుటుంబ నియంత్రణ, ప్రాథమిక విద్యకోసం గ్రామ పంచాయతీలో విద్యుక్త సంఘాలను ఏర్పాటు చేయాలి.
- ఈ చట్టంలో వ్యవసాయ భూముల మార్పిడిని, గ్రామంలోని అటవీ ప్రాంతాలను పంచాయతీ పరిధిలోకి తేవాలని సూచించారు.
- 11వ షెడ్యూల్‌లో గ్రామ పంచాయతీ 29 రకాల విధులు నిర్వహించాలని పేర్కొన్నారు. అవి.

1. వ్యవసాయం, వ్యవసాయ విస్తరణ
2. భూసారాన్ని పెంపొందించేందుకు చర్యలు తీసుకోవడం, భూ సంస్కరణల అమలు
3. చిన్ననీటి పారుదల, నీటి నిర్వహణ
4. జంతువుల సంరక్షణ, పాడి, కోళ్ల పెంపకం
5. చేపల పెంపకం
6. ఖాదీ, గ్రామీణ, కుటీర పరిశ్రమల అభివృద్ధి
7. గ్రామీణ ఇళ్ల నిర్మాణం
8. తాగునీటి సరఫరా
9. చిన్న తరహా పరిశ్రమల అభివృద్ధి
10. అడవులు, వాటి ఉత్పత్తుల అభివృద్ధి
11. సామాజిక అడవుల నిర్మాణం
12. ఇంధనం
13. రోడ్ల వంతెనలు, ఇతర ప్రసారమార్గాల ఏర్పాటు

www.sakshieducation.com

14. గ్రామీణ విద్యుత్, విద్యుత్ పంపిణీ
15. సంప్రదాయేతర ఇంధన ఉత్పత్తి
16. పేదరిక నిర్మూలనా పథకం
17. ప్రాథమిక, సెకండరీ విద్య
18. సాంకేతిక శిక్షణ, వృత్తిపరమైన విద్య
19. అనియత విద్య
20. గ్రంథాలయాలు
21. సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు
22. మార్కెట్లు, సంతల నిర్వహణ
23. ఆరోగ్యం, పారిశుద్ధ్యం, వైద్యశాలలు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రాల నిర్వహణ
24. కుటుంబ సంక్షేమం
25. స్త్రీ, శిశు సంక్షేమం
26. సాంఘిక సంక్షేమం, వికలాంగుల సంక్షేమం
27. బలహీన వర్గాల సంక్షేమం (ముఖ్యంగా షెడ్యూల్డ్ కులాలు)
28. ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థ నిర్వహణ
29. సామాజిక ఆస్తుల రక్షణ

- గ్రామ ప్రజల భద్రత, ఆరోగ్యం, పారిశుద్ధ్యం, ప్రజాపంపిణీ, సాంఘిక అభివృద్ధి కోసం జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజన ద్వారా పంచాయతీలకు నిధులు అందుతున్నాయి.
- జేఆర్‌వై పనుల వల్ల భారీస్థాయిలో గ్రామీణ పేదలకు ఉపాధి అవకాశాలు లభిస్తున్నాయి.
- అడవుల సంరక్షణ, బంజరు భూముల అభివృద్ధి, చిన్న పిల్లల సంక్షేమానికి కేంద్రాలను ఏర్పాటుచేయడం వంటి విధులను అదనంగా పంచాయతీలకు అప్పగించారు.

గ్రామ పంచాయతీలకు నిర్దేశించిన వనరులు, రాబడులు

స్థానిక పన్నులు: స్థానిక సంస్థలు విధించి వసూలు చేసే పన్నులను స్థానిక పన్నులు అంటారు.

1. **తప్పనిసరి పన్ను:** ఈ రకమైన పన్నుల విధింపులో, వసూలులో స్థానిక సంస్థలకు ఎలాంటి అధికారం ఉండదు. అయితే చట్టానికి లోబడి ఈ పన్నులో కనిష్ట, గరిష్ట పరిమితులను విధించే అధికారం స్థానిక సంస్థలకు ఉంటుంది.

- ఈ పన్నులను గ్రామ పంచాయతీలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల ఆదేశం మేరకే విధించాలి. ఇవి రెండు రకాలు.

ఎ. ఇంటిపన్ను: ఇంటి విలువను బట్టి ఇంటి ద్వారా వచ్చే అద్దెను బట్టి విధించే పన్ను.

బి. కాటారుసుం: గ్రామ పంచాయతీ పరిధిలో అమ్మకం, కొనుగోలు చేసే ఏ ఉత్పత్తి మీదనైనా దాని తూకపు బరువు, పరిమాణం, సంఖ్యను అనుసరించి ఈ పన్ను విధిస్తారు.

- అమ్మకందారు నుంచి ధాన్యం, పప్పుదినుసులు, నూనె గింజలు, వేరుశనగ, పత్తి, ఎండుకొబ్బరి మొదలైన వాటిపై ఈ రుసుం విధిస్తారు.

ఇచ్ఛానుసారం విధించే పన్నులు

1. వాహనాలపై
2. ప్రకటనలపై
3. యాత్రికులపై
4. ఇళ్లపై
5. లైబ్రరీ సెస్సు
6. టోల్ ట్యాక్స్

➢ **వాహనాలపై పన్ను:** మోటారు వాహనాలు తప్ప, ఒక గ్రామంలోని రహదారులపై తిరిగే వాహనాలపై విధించే పన్ను.

➢ **టోల్‌ట్యాక్స్:** ఒక గ్రామం నుంచి సంతకు గానీ వేరొక గ్రామ పంచాయతీ పరిధిలోకి వచ్చే వాహనాలపై విధించేది.

➢ **యాత్రికులపై పన్ను:** ఉత్సవాలు, సంతలకు ఒక గ్రామం నుంచి మరో గ్రామ పంచాయతీ పరిధిలోకి ప్రవేశించినప్పుడు వేసే పన్ను.

➢ **లైబ్రరీ సెస్సు:** ఇంటిపై విధించిన పన్నును బట్టి దానిపై సర్‌చార్జీగా విధించేది.

➢ **ప్రకటనలపై పన్ను:** ఒక గ్రామంలో ప్రజల దృష్టిని ఆకర్షించడానికి ప్రదర్శించిన ప్రకటనలపై వేసే పన్ను.

➢ **రాష్ట్ర ప్రభుత్వం విధించి బదిలీ చేసే పన్నులు:**

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కొన్ని పన్నులను విధించి, వసూలు చేసి ఆ రాబడిని పంచాయతీకి అందిస్తుంది. అవి...

1. వృత్తి పన్ను 2. వినోదపు పన్ను 3. స్టాంపు డ్యూటీపై విధించే సర్‌చార్జీ 4. భూమి శిస్తుపై విధించే సెస్సు మొదలైనవి.

వృత్తిపన్ను

➢ 1987 వరకు వృత్తిపన్ను తప్పనిసరి పన్నుల్లో ఒకటిగా ఉండేది.

➢ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అన్ని రకాల వృత్తులపై పన్ను విధించి వసూలు చేసి ఆ మొత్తాన్ని జిల్లా కలెక్టర్‌కు అందిస్తుంది. ఆ రాబడిని జిల్లా పంచాయతీ అధికారి సహాయంతో కలెక్టర్ అన్ని పంచాయతీలకు పంపిణీ చేస్తారు.

వినోదపు పన్ను

➢ సినిమా హాళ్లు, ఆటస్థలాలు తదితరాల్లో వినోదాన్ని పొందేందుకు చెల్లించే ప్రవేశ రుసుముపై విధించే పన్నును వినోదపు పన్ను అంటారు.

➢ ఈ పన్ను ద్వారా లభించే రాబడిలో 95 శాతాన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం గ్రామ పంచాయతీలకు బదిలీ చేసి మిగతా 5 శాతాన్ని తీసుకుంటుంది.

స్టాంపు డ్యూటీ, సర్‌చార్జీ

➢ స్టాంపు డ్యూటీ, భూమిశిస్తు ఈ రెండు పన్నుల ద్వారా వచ్చే ఆదాయం రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ఖాతాలోకి చేరతాయి.

- ఇవి పన్నులపై విధించే పన్నులు కాబట్టి సర్‌చార్జీ అంటారు.
- సర్‌చార్జీ ద్వారా వచ్చే ఆదాయాన్ని స్థానిక సంస్థలు తమ ఇష్టం వచ్చినట్లు వ్యయం చేసుకోవొచ్చు.
- సెస్సుల వల్ల వచ్చిన రాబడిని ప్రభుత్వం నిర్దేశించిన అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకే వినియోగించాలి.

పన్నేతర ఆదాయం

1. సహాయ నిధులు
2. రుసుములు
3. జరిమానాలు

- **సహాయక నిధులతో స్థానిక సంస్థలు కింది విధులు నిర్వహిస్తాయి**

1. స్థానిక సిబ్బంది వేతనాలు, అలవెన్సుల చెల్లింపు
2. రహదారులు, బ్రిడ్జిలు, కల్వర్టుల నిర్మాణం
3. ప్రజారోగ్యం, వైద్యసేవ
4. ప్రాథమిక, మాధ్యమిక పాఠశాలల ఏర్పాటు, నిర్వహణ
5. చిన్న నీటి పారుదల సౌకర్యాల ఏర్పాటు, నిర్వహణ
6. సమాజ సంక్షేమ పథకాలు, మాతా శిశు సంక్షేమ నిర్వహణ
7. గిరిజన అభివృద్ధి పథకాలు
8. కేంద్ర ప్రభుత్వ అభివృద్ధి పథకాలు

- **రుసుములు:** లైసెన్సులు పొందినందుకు, వాణిజ్యం, వ్యాపారాలు కొనసాగించినందుకు పౌరులు గ్రామ పంచాయతీలకు రుసుములు చెల్లిస్తారు.
- **జరిమానాలు:** శాసనాన్ని ధిక్కరించినందుకు విధిస్తారు.

గ్రామ పంచాయతీ వ్యయాలు:

1. పాలనా వ్యయాలు
2. గ్రామీణ అధికార వ్యవస్థకు చెల్లించాల్సిన జీతభత్యాలు
3. బోనస్‌లు
4. ప్రజారోగ్య సిబ్బందికి ఇవ్వాల్సిన వేతనాలు
5. అలవెన్సులు మొదలైనవి.

గ్రామ పంచాయతీ ప్రజారోగ్య వ్యయం

- పారిశుద్ధ్య నిర్వహణ
- అంటువ్యాధుల నివారణ
- ఆరోగ్య శిబిరాల ఏర్పాటు మొదలైనవి.

గ్రామ పంచాయతీ తప్పనిసరిగా భరించే వ్యయాలు

- రోడ్ల నిర్మాణం, నిర్వహణ
- ఆనకట్టలు, కల్వర్టుల నిర్మాణం
- ప్రజాస్థలాల్లో విద్యుత్ దీపాల ఏర్పాటు
- మంచినీటి సరఫరా కోసం ఓవర్ హెడ్ ట్యాంక్‌ల నిర్మాణం, పైప్‌లైన్ల విస్తరణ మొదలైనవి. ఇందుకోసం పంచాయతీలు తమ రాబడిలో ఎక్కువ భాగం ఖర్చు చేస్తాయి.
- చెరువుల తవ్వకం, చేపల చెరువుల నిర్వహణ, మార్కెట్‌యార్డు నిర్మాణం, పచ్చిక బయళ్ల పెంపకం వంటి లాభసాటి పనుల కోసం పంచాయతీలు తమ ఆదాయంలో కొంత ఖర్చు చేస్తాయి.

గ్రామ పంచాయతీ వ్యవస్థ ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలు

- పంచాయతీ సంస్థలు ఉద్యోగస్వామ్య అధిపత్యానికి లోనై ప్రభుత్వ పథకాలను సక్రమంగా అమలు చేయలేకపోతున్నాయి.
- ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టే వివిధ రకాల సమీకృత పథకాలు పంచాయతీ పరిధిలోకి రావడంలేదు.
  ఉదాహరణకు: సమీకృత గ్రామీణ అభివృద్ధి కార్యక్రమం, జవహర్ రోజ్‌గార్ యోజన, జాతీయ ఉపాధి హామీ పథకం.
- పంచాయతీ సమావేశాలు నామమాత్రంగా జరుగుతున్నాయి.
- ఇప్పటికీ ఈ సంస్థల్లో బలహీన వర్గాలకు ప్రాతినిధ్యం లభించడం లేదు. కొన్ని సీట్లు రిజర్వ్ చేసినా రాజకీ యంగా బలవంతులు ఆధిపత్యం చెలాయిస్తున్నారు.
- పంచాయతీరాజ్ సంస్థలు, చైర్మన్లపట్ల శాసన సభ్యులు, పార్లమెంట్ సభ్యులు ప్రభుత్వ భావాన్ని చూపుతు న్నారు. రాజకీయంగా పంచాయతీరాజ్ సంస్థలు తమకు అడ్డుగా నిలుస్తాయని భావించి శాసనసభ్యులు నామ మాత్రంగా పంచాయతీరాజ్ సభల్లో పాల్గొంటున్నారు.
- పంచాయతీ రాజ్ సంస్థలు ఎదుర్కొంటున్న ప్రధాన సమస్య నిధుల కొరత. వీటికి పన్నుల ద్వారా ఆదాయం ఉన్నా ప్రధానంగా కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలిచ్చే గ్రాంట్లపైనే ఆదాయాన్ని సమకూర్చుకుంటున్నాయి.

- స్థానిక సమస్యల సత్వర పరిష్కారానికి స్థానిక ప్రభుత్వాలు మార్గదర్శకంగా నిలుస్తాయి. స్థానిక ప్రజల్లో విద్యను, వివేకాన్ని, విజ్ఞానాన్ని పెంపొందిస్తాయి.
- విద్య, ఆరోగ్యం, వ్యవసాయం, కుటీర పరిశ్రమలు, నీటి పారుదల, గృహ నిర్మాణం, సాంఘిక సంక్షేమం మొదలైన రంగాల్లో ప్రగతిని సాధించడానికి కమ్యూనిటీ డెవలప్‌మెంట్ ప్రోగ్రామ్ (సీడీపీ) పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టారు.
- 73వ రాజ్యాంగ సవరణ చట్టం ద్వారా రాజ్యాంగంలోని 9వ భాగంలో 243, 243 (ఎ) నుంచి 243(ఒ) వరకు మొత్తం 16 నిబంధనలతో పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థను పేర్కొన్నారు.
- మొత్తం ఎన్నికైన సభ్యుల్లో 34శాతం వెనుకబడిన వర్గాల వారికి, 1/3వ వంతు షెడ్యూల్ కులాలు, తెగలకు సంబంధించిన వారికి, మొత్తంమీద 1/3వ వంతు మహిళలకు (గ్రామ పంచాయతీలో 50 శాతం) కేటాయిస్తారు.

అధికరణం 243: నిర్వచనాలు

ఈ విభాగానికి సంబంధించి సాధారణ పరిస్థితుల్లో కొన్ని పదాలకు అర్థం కింది విధంగా ఉంటుంది.

1. **జిల్లా:** రాష్ట్రంలోని జిల్లా అని అర్థం.
2. **గ్రామసభ:** పంచాయతీ పరిధిలోని ఒక గ్రామంలో ఓటర్ల జాబితాలో నమోదైన సభ్యుల సమూహం.
3. **మాధ్యమిక స్థాయి:** జిల్లా స్థాయికి, గ్రామ స్థాయికి మధ్య ఉండే స్థాయి ఇది. ఈ విభాగానికి సంబంధించి దేనిని మాధ్యమిక స్థాయిగా పరిగణిస్తారో పబ్లిక్ నోటిఫికేషన్ ద్వారా గవర్నర్ నోటిఫై చేస్తారు.
4. **పంచాయతీ:** గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో 243B అధికరణం కింద ఏర్పాటైన స్థానిక స్వపరిపాలనా సంస్థ.
5. **పంచాయత్ ఏరియా:** ఒక పంచాయతీ హద్దుల మధ్య ఉన్న ప్రాంతం.
6. **జనాభా:** తాజా లెక్కల ప్రకారం జాబితాలో నమోదైన జన సంఖ్య.
7. **గ్రామం:** గవర్నర్ గ్రామంగా నోటిఫై చేసిన ప్రాంతం. అనేక గ్రామాలను కలిపి కూడా ఒక గ్రామంగా నోటిఫై చెయ్యొచ్చు.

అధికరణం 243-A: గ్రామసభ అధికారాలు

దీని ప్రకారం గ్రామస్థాయిలో గ్రామసభ అధికారాలు, బాధ్యతలు శాసన సభ నిర్దేశించిన విధంగా ఉంటాయి.

అధికరణం 243-B:

1. దీని ప్రకారం ప్రతి రాష్ట్రంలో మూడంచెల పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ ఏర్పడాలి.
2. 20 లక్షల జనాభా దాటని రాష్ట్రంలో మాధ్యమిక స్థాయిలో పంచాయతీలను తప్పనిసరిగా ఏర్పాటు చేయనవసరం లేదు.

అధికరణం 243-C : పంచాయతీ నిర్మాణం

1. దీని ప్రకారం పంచాయతీల నిర్మాణం గురించి శాసనసభ తగు నిబంధనలను రూపొందించాలి. అయితే పంచాయతీ పరిధిలో జనాభా, ఆ పంచాయతీలో ఎన్నిక ద్వారా భర్తీ కావాల్సిన సీట్ల మధ్య నిష్పత్తి వీలైనంత వరకు రాష్ట్రమంతా ఒకేవిధంగా ఉండాలి.
2. పంచాయతీ స్థానాల నుంచి సభ్యుల ఎంపిక ప్రత్యక్ష ఎన్నిక ద్వారా జరుగుతుంది. ఈ ప్రక్రియ కోసం ప్రతి పంచాయతీని ప్రాదేశిక నియోజకవర్గాలుగా విభజించాలి. ప్రతి నియోజకవర్గంలోని జనాభాకు, సీట్లకు మధ్యగల నిష్పత్తి కూడా వీలైనంత వరకు ఒకే విధంగా ఉండాలి.
3. పంచాయతీలో ప్రాతినిధ్యానికి సంబంధించి శాసన సభ దిగువ సూచించిన విధంగా శాసనాలు చేయొచ్చు.

ఎ) గ్రామ పంచాయతీల అధ్యక్షులకు(చైర్‌పర్సన్) మాధ్యమిక పంచాయతీల్లో ప్రాతినిధ్యం కల్పించడం, మాధ్యమిక పంచాయతీలు లేని రాష్ట్రాల విషయంలో గ్రామ పంచాయతీల అధ్యక్షులకు జిల్లా పంచాయతీల్లో ప్రాతినిధ్యం కల్పించడం.

బి) మాధ్యమిక పంచాయతీల అధ్యక్షులకు జిల్లా పంచాయతీల్లో ప్రాతినిధ్యం కల్పించడం.

www.sakshieducation.com

సి) లోక్‌సభ సభ్యులు, రాష్ట్ర శాసనసభ్యులకు తమ నియోజకవర్గాల పరిధిలోని మాధ్యమిక పంచాయతీ, జిల్లా పంచాయతీల్లో ప్రాతినిధ్యం కల్పించడం.

డి) రాజ్యసభ సభ్యులు, రాష్ట్ర శాసన మండలి సభ్యుల విషయంలో వారు ఓటరుగా ఎక్కడ నమోదయ్యారన్న అంశం ఆధారంగా మాధ్యమిక పంచాయతీలో గానీ లేదా జిల్లా పంచాయతీలో గానీ ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలి.

అధికరణం 243-D: సీట్ల రిజర్వేషన్

1. దీని ప్రకారం ప్రతి పంచాయతీలో జనాభా దామాషా ప్రకారం షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగల వారికి సీట్లు రిజర్వ్ చేయాలి. రిజర్వేషన్ స్థానాల కేటాయింపు రొటేషన్ పద్ధతిపై జరుగుతుంది.
2. ఉప నిబంధన (1) కింద రిజర్వ్ అయిన సీట్లలో కనీసం 1/3వ వంతు షెడూల్డ్ కులాలు, తెగలకు చెందిన స్త్రీలకు రిజర్వ్ చేయాలి.
3. ప్రత్యక్ష ఎన్నిక ద్వారా భర్తీ అయ్యే సీట్లలో కనీసం 1/3వ వంతు (షెడ్యూల్డ్ కులాలు, తెగల మహిళలకు కేటాయించే సీట్లతో కలిపి) మహిళలకు కేటాయించాలి. ఆ కేటాయింపు రొటేషన్ పద్ధతిలో జరుగుతుంది.
4. గ్రామ పంచాయతీ (సర్పంచ్), మాధ్యమిక పంచాయతీ, జిల్లా స్థాయి పంచాయతీ అధ్యక్ష పదవుల్లో షెడ్యూల్డ్ కులాలు, తెగలు, మహిళలకు కేటాయించాల్సిన సీట్లను శాసనసభ నిర్ధారించాలి.
5. ఈ అధికరణంలోని క్లాజ్ (1), (2) కింద జరిగే రిజర్వేషన్లు, క్లాజ్ (4) కింద వివిధ పంచాయతీల అధ్యక్షులకు ఉన్న రిజర్వేషన్లు (స్త్రీల రిజర్వేషన్లు మినహాయించి) కూడా 334వ అధికరణంలో నిర్దేశించినంత కాలం కొనసాగుతాయి.
6. ఈ విభాగంలో... వెనుకబడిన తరగతుల వారికి పంచాయతీలోనూ, గ్రామ పంచాయతీ అధ్యక్షుల మండల ప్రజా పరిషత్, జిల్లా ప్రజా పరిషత్ అధ్యక్షుల విషయంలోనూ కొన్ని స్థానాలను శాసనసభ రిజర్వ్ చేయవచ్చు.

అధికరణం 243-E: పంచాయతీల కాల పరిమితి

1. దీని ప్రకారం ప్రథమ సమావేశం ప్రారంభమైన తేదీ నుంచి పంచాయతీ కాల పరిమితి 5 సంవత్సరాలు. అయితే మరేదైనా శాసనం కింద కాలపరిమితి ముగియకముందే పంచాయతీ రద్దు అయితే ఈ సబ్ రూలు వర్తించదు.
2. ఏదైనా చట్ట సవరణ ద్వారా పంచాయతీ రద్దుకు అవకాశం ఉన్నప్పుడు 5 సంవత్సరాల కాల పరిమితి ముగిసే వరకు ఆ సవరణ అమల్లోకి రాదు.
3. ఎ) క్లాజ్ (1)లో ఉదహరించిన 5 సంవత్సరాల కాలపరిమితి ముగియక ముందే ఎన్నికలు జరిగి నూతన పంచాయతీ తప్పనిసరిగా ఏర్పడాలి.

   బి) ఒకవేళ పంచాయతీ రద్దు అయితే, రద్దు అయిన ఆరు నెలల్లో నూతన పంచాయతీ ఎన్నికలు పూర్తి కావాలి. పంచాయతీ కాలపరిమితి ముగిసేందుకు ఆరు నెలల కన్నా తక్కువ వ్యవధి ఉన్నప్పుడు ఒక పంచాయతీ రద్దు అయితే, దాని కోసం ప్రత్యేకంగా ఎన్నిక జరపాల్సిన అవసరం లేదు.
4. ఐదేళ్ల కాలపరిమితి ముగియడానికి ముందే ఒక పంచాయతీ రద్దయి, నూతన పంచాయతీ ఏర్పడినప్పుడు, ఐదు

సంవత్సరాల కాల పరిమితిలో మిగిలి ఉన్న వ్యవధి వరకు మాత్రమే ఆ నూతన పంచాయతీ కొనసాగుతుంది.

అధికరణం 243-F: సభ్యత్వానికి అనర్హత

1. ఈ కింది అనర్హతలున్న వ్యక్తికి పంచాయతీ సభ్యుడిగా పోటీ చేసే హక్కు, పంచాయతీ సభ్యుడిగా కొనసాగే అర్హత ఉండవు.

   ఎ) ఏదైనా చట్టం కింద శాసనసభ ఎన్నికలకు సంబంధించి అనర్హులుగా ప్రకటించిన వ్యక్తులు. అయితే 25 ఏళ్లు పూర్తి కాలేదనే కారణంపై ఒక వ్యక్తిని అనర్హుడిగా ప్రకటించ కూడదు. ఆ వ్యక్తికి 21 సంవత్సరాలు నిండి ఉంటే చాలు.

2. శాసనసభ రూపొందించే శాసనం కింద పంచాయతీ ఎన్నికలకు సంబంధించి అనర్హులుగా ప్రకటించిన వ్యక్తులు.
3. ఒక పంచాయతీ సభ్యుడు ఉప నిబంధన (1) కింద ఆ పదవిలో కొనసాగేందుకు అర్హుడా, కాదా అన్న అంశం వివాదమైనప్పుడు, ఆ అంశాన్ని శాసనసభ ఏర్పాటు చేసిన అథారిటీ నిర్ణయానికి పంపాలి.

గమనిక: అధికరణం 243-V ప్రకారం ఇవే నిబంధనలు మున్సిపాలిటీ సభ్యుడిగా పోటీ చేసే, కొనసాగే వ్యక్తికీ వర్తిస్తాయి.

అధికరణం 243-G: పంచాయతీల అధికారాలు, హక్కులు, బాధ్యతలు

రాజ్యాంగానికి లోబడి పంచాయతీల అధికారాలు, హక్కుల విషయంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ప్రత్యేక శాసనాలను రూపొందించాలి. స్థానిక స్వపరిపాలనా సంస్థలుగా పంచాయతీలు మనుగడ సాగించేందుకు అవసరమైన అధికారాలను వాటికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సంక్రమింప జేయాలి. అయితే, ఆ క్రమంలో ఈ కింది అంశాలకు సంబంధించి కొన్ని షరతులను విధించవచ్చు. అవి...

1. ఆర్థికాభివృద్ధి, సామాజిక న్యాయానికి సంబంధించిన పథకాలను రూపొందించడం.
2. 11వ షెడ్యూలు ద్వారా పంచాయతీలకు సంక్రమింపజేసిన అంశాలతో సహా పంచాయతీలకు అప్పగించిన ఆర్థికాభివృద్ధి, సామాజిక న్యాయానికి సంబంధించిన పథకాలను అమలు చేయడం.

అధికరణం 243-H: పన్నులు, విధులు

1. దీని ప్రకారం కొన్ని అంశాలకు సంబంధించి పన్నులు విధించి వసూలు చేసే అధికారాన్ని పంచాయతీలకు శాసనసభ సంక్రమింపజేయవచ్చు.
2. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వసూలు చేసిన కొన్ని పన్నులను పంచాయతీలకు జమ చేయవచ్చు.
3. రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సంచిత నిధి నుంచి కొంత భాగాన్ని గ్రాంట్ ఇన్ ఎయిడ్ రూపంలో పంచాయతీలకు ఇవ్వవచ్చు.
4. పంచాయతీలకు సంబంధించి నిధులను జమ చేయడానికి, ఆ సొమ్మును ఖర్చు చేయడానికి ఒక ప్రత్యేక నిధిని ఏర్పాటు చేయవచ్చు.

గమనిక: అధికరణం 243-X ప్రకారం మున్సిపాలిటీలకూ ఇవే నిబంధనలు వర్తిస్తాయి.

అధికరణం 243-I: పంచాయతీల ఆర్థిక స్థితిపై సమీక్ష కోసం ఆర్థిక కమిషన్

రాష్ట్ర గవర్నర్లు ఆయా రాష్ట్ర పంచాయతీలకు సంబంధించి ఆర్థిక సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేయాలి. ఆ సంఘం కింది అంశాలపై గవర్నర్‌కు సలహాలను ఇవ్వాలి. అవి.

ఎ)

1. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం వసూలు చేసిన పన్నులు, ఫీజులు, ఇతర సుంకాల ద్వారా వసూలైన నికర మొత్తాన్ని రాష్ట్రానికి, పంచాయతీలకు మధ్య పంపకం చేయడంలో దృష్టిలో పెట్టుకోవాల్సిన సూత్రాలు.
2. పంచాయతీలు వసూలు చేసుకొనేందుకు అధికారం ఉన్న పన్నులు, డ్యూటీలు, సుంకాల నిర్ధారణ.
3. రాష్ట్ర ప్రభుత్వ సంచిత నిధి నుంచి పంచాయతీలకు నిధులు విడుదల చేసేందుకు మార్గదర్శక సూత్రాల రూప కల్పన.

బి)

1. పంచాయతీ ఆర్థిక పరిపుష్టికి సంబంధించి గవర్నర్ సూచించిన అంశాలపై తగిన సలహాలను ఇవ్వడం. ఆర్థిక సంఘం నిర్మాణం, సంఘ సభ్యుల నియామకం, వారి అర్హతలు మొదలైన వాటికి సంబంధించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వ శాసనం చేయవచ్చు.
2. తమ పని విధానానికి సంబంధించిన నియమాలను కమిషన్ రూపొందించుకుంటుంది. కమిషన్ విధుల నిర్వహ ణకు అవసరమైన అధికారాలను శాసనసభ చట్టపూర్వకంగా సంక్రమింపజేస్తుంది.
3. కమిషన్ సూచనలను, వాటిపై ప్రభుత్వం తీసుకునే చర్యలతో కూడిన రిపోర్ట్‌ను గవర్నర్ శాసనభకు సమర్పిం చాలి.

గమనిక: అధికరణం 243 వై ప్రకారం మున్సిపాలిటీ ఆర్థిక స్థితిగతులపై కమిషన్ ఏర్పాటుకు కూడా ఇవే నిబంధనలు వర్తిస్తాయి.

అధికరణం 243-J: ఆడిటింగ్

దీని ప్రకారం పంచాయతీల ఖర్చులను రికార్డు చేయడం, వాటి ఆడిటింగ్ సంబంధించిన శాసనాన్ని శాసనసభ రూపొందించాలి.

అధికరణం 243-K: పంచాయతీ ఎన్నికల నిర్వహణ రాష్ట్ర ఎన్నికల సంఘం బాధ్యత

1. పంచాయతీలకు చెందిన ఓటర్ల జాబితాను తయారు చేయడం, ఎన్నికల నిర్వహణ, నియంత్రణ, పర్యవేక్షణ మొదలైన అధికారాలను రాష్ట్ర ఎన్నికల సంఘం కలిగి ఉంటుంది. ఆ ఎన్నికల సంఘానికి కమిషనర్‌ను గవర్నర్ నియమిస్తారు.
2. రాష్ట్ర ఎన్నికల సంఘ కమిషనర్ కాల పరిమితి, ఉద్యోగ నిబంధనలను గవర్నర్ నిర్ధారిస్తారు. హైకోర్టు న్యాయ మూర్తులను తొలగించేందుకు ఎటువంటి కారణాలుంటాయో, ఏ విధంగా తొలగిస్తారో, అవే కారణాలపై, అదే విధంగా రాష్ట్ర ఎన్నికల కమిషనర్‌ను తొలగించవచ్చు. రాష్ట్ర ఎన్నికల కమిషనర్ ఉద్యోగ నిబంధనలు గతంలో

ఆయన పని చేసిన శాఖలోని ఉద్యోగ నిబంధనల కన్నా తక్కువగా ఉండకూడదు.

3. ఓటర్ల జాబితాను తయారు చేసేందుకు, ఎన్నికల నిర్వహణ, పర్యవేక్షణకు అవసరమైన ఉద్యోగులను కమిషన్ కోరిన విధంగా సమకూర్చడం గవర్నర్ బాధ్యత.

4. ఈ రాజ్యాంగ నిబంధనలకు లోబడి పంచాయతీ ఎన్నికలకు సంబంధించి రాష్ట్ర శాసనసభ తగిన చట్టాలను చేయ వచ్చు.

గమనిక: అధికరణం 243 జే ప్రకారం మున్సిపాలిటీల ఆడిటింగ్, అధికరణం 243 కే ప్రకారం మున్సిపాలిటీ ఎన్నికలకు సంబంధించి ఇవే నిబంధనలు వర్తిస్తాయి.

అధికరణం 243-M: పంచాయతీ విభాగం వర్తించని ప్రాంతాలు

1. 244 అధికరణంలోని క్లాజు(1)లో ఉదహరించిన షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలు, ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు ఈ విభాగం వర్తిం చదు.

2. ఎ. నాగాలాండ్, మిజోరాం, మేఘాలయ రాష్ట్రాలు

   బి. మణిపూర్‌లోని కొండ ప్రాంతం. వీటికి ప్రత్యేక జిల్లా కౌన్సిల్ ఉంది.

3. ఎ. పశ్చిమ బెంగాల్ డార్జిలింగ్ జిల్లాలోని కొండ ప్రాంతాలకు పంచాయతీ నిబంధనలు వర్తించవు. అక్కడ ప్రత్యేక డార్జిలింగ్ గూర్ఖాహిల్ కౌన్సిల్ అధికారాలను గానీ, విధులను గానీ ఇవి ప్రభావితం చేయవు.

   షెడ్యూల్డ్ కులాలకు సీట్ల రిజర్వేషన్‌కు సంబంధించి 243డి అధికరణంలోని నిబంధనలు అరుణాచల్‌ప్రదేశ్‌కి వర్తించవు. (73వ రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా ఈ క్లాజు చేర్చారు)

బి. క్లాజ్ (1)లో ఉదహరించిన షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలు, ఆదివాసీ ప్రాంతాలకు కూడా ఈ విభాగాన్ని వర్తింప చేసే అధి కారం పార్లమెంట్‌కు ఉంది.

అధికరణం 243-O: న్యాయస్థానాల జోక్యంపై పరిమితులు

రాజ్యాంగంలో పేర్కొనకపోయినా

ఎ) 243-K అధికరణం కింద నియోజకవర్గాల ఏర్పాటు, నియోజకవర్గాల్లో సీట్ల కేటాయింపునకు సంబంధించిన శాసనాల ఔచిత్యాన్ని న్యాయ స్థానంలో ప్రశ్నించకూడదు.

బి) పంచాయతీ ఎన్నికలను ప్రశ్నిస్తూ ఎటువంటి దావాను న్యాయస్థానంలో దాఖలు చేయకూడదు. అయితే, ఎన్నికల వివాదాల విచారణ నిమిత్తం శాసనసభ ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేసే అథారిటీ ముందు పిటిషన్‌ను దాఖలు చేసు కోవచ్చు.

గమనిక: ఆర్టికల్ 243 జెడ్-జి ప్రకారం మున్సిపాలిటీల విషయంలో కూడా ఇదే నిబంధన వర్తిస్తుంది.

అధికరణం 243-P: నిర్వచనాలు

ఈ విభాగానికి సంబంధించి సాధారణ పరిస్థితుల్లో కొన్ని పదాలకు అర్థం కింది విధంగా ఉంటుంది.

1. కమిటీ అంటే, 243-S అధికరణం కింద ఏర్పాటైన కమిటీ.
2. 'మెట్రోపాలిటన్ ప్రాంతం' అంటే పది లక్షలు, అంతకన్నా ఎక్కువ జనాభా కలిగిన ప్రాంతం. ఆ ప్రాంతం ఒకటి లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ జిల్లాలకు విస్తరించి ఉండవచ్చు. ఒకటి లేదా అంతకన్నా ఎక్కువ మున్సిపాలిటీలు లేదా పంచాయతీలు లేదా మరేదైనా ప్రాంతాలను కలపడం వల్ల ఏర్పడవచ్చు. ఏదైనా ఒక ప్రాంతం మెట్రోపాలిటన్ ప్రాంతంగా ఏర్పడినప్పుడు అందుకు సంబంధించిన నోటిఫికేషన్‌ను గవర్నర్ జారీ చేయాలి.
4. 'మున్సిపాలిటీ ప్రాంతం' అంటే మున్సిపాలిటీగా గవర్నర్ నోటిఫై చేసిన ఒక ప్రదేశం.
5. మున్సిపాలిటీ అంటే 243-Q అధికరణం కింద ఏర్పాటు చేసిన స్థానిక స్వపరిపాలనా యూనిట్.
6. 'పంచాయతీ' అంటే 243-B అధికరణం కింద పంచాయతీగా గుర్తించిన ప్రాంతం.

www.sakshieducation.com